

Часопис / *Journal*

◇ Е К О Н О М И К А П О Љ О П Р И В Р Е Д Е ◇
◇ *E c o n o m i c s o f A g r i c u l t u r e* ◇

Основан 1954. године / *Established 1954*

Издавачи / *Publishers*

Научно друштво аграрних економиста Балкана, Београд
The Balkan Scientific Association of Agrarian Economists
Институт за економику пољопривреде, Београд (Србија)
Institute of Agricultural Economics, Belgrade
Академија економских наука, Букурешт (Румунија)
Academy of Economic Studies, Bucharest (Romania)

Главни и одговорни уредник / *Editor in Chief*

Проф. др Милан Р. МИЛАНОВИЋ

Уређивачки одбор / *Editorial Board*

др Зорица ВАСИЉЕВИЋ	Prof. Đorđo ARSENOVIĆ, Ph.D., Faculty of Agriculture, East Sarajevo, BiH
др Бранислав ВЛАХОВИЋ	Prof. Ioan DAVIDOVICI, Ph.D., Institute for Agriculture Economy, Bucharest, Romania
др Владимир ГРБИЋ	Tomaš DOUCHA, Ph. D., Research Institute of Agricultural Economics, Prague, Czech Republic
др Милан Р. МИЛАНОВИЋ	Prof. Margaret LOSEBY, Ph. D., Facolta di Agraria-Dipartimento DECOS, Viterbo, Italy
др Радован ПЕЈАНОВИЋ	Prof. Mile PESHEVSKI, Ph. D., Faculty for Agricultural Science and Food, Skopje, Macedonia
др Весна ПОПОВИЋ	Др Алевтина ЛИТВИНОВА АЛЕКСАНДРОВНА, Волгоградская государственная сельскохозяйственная академия, Российская Федерация
др Симо СТЕВАНОВИЋ	Prof. Sandor SOMOGY, Ph.D., Faculty for Agricultural Science, Keszthely, Hungary
др Жаклина СТОЈАНОВИЋ	Prof. Jernej TURK, Ph.D., University of Maribor, Faculty of Agriculture, Slovenia
др Данило ТОМИЋ	
др Драго ЦВИЈАНОВИЋ	
др Миладин ШЕВАРЛИЋ	

Лектор / *Lecturer*

Ана ПЕТРОВИЋ

Адреса уредништва / *Editorial office*

БЕОГРАД, Волгина 15; тел/факс (+381) 11/ 2972-848; E-mail: iepbgdyyu@eunet.rs
Belgrade, Volgina 15; tel/faks (+381) 11/ 2972-858; E-mail: iepbgdyyu@eunet.rs

UDC 338.43:63

YU ISSN 0352-3462

ЕКОНОМИКА ПОЉОПРИВРЕДЕ
ECONOMICS OF AGRICULTURE

56.

Београд, јануар-март, 2009. године
Belgrade, January-March, 2009

ИЗДАВАЧКИ САВЕТ / *EDITORIAL COUNCIL*

мр Душан АНТОНИЋ	Агробанка, Београд
др Зоран БИНГУЛАЦ	Факултет за пословне студије, Вршац
др Богдан БУЛАТОВИЋ	Биотехнички институт, Подгорица
др Биљана ВЕЉКОВИЋ	Агрономски факултет, Чачак
др Снежана ЂЕКИЋ	Економски факултет, Ниш
др Милутин ЂОРОВИЋ	Пољопривредни факултет, Београд
др Ђорђи ЂОРЂЕСКИ	Факултет за пољопривреду и исхрану Скопље
др Драгић ЖИВКОВИЋ	Пољопривредни факултет, Београд
др Ковилко ЛОВРЕ	Економски факултет, Суботица
др Мирослав МАЛЕШЕВИЋ	Институт за ратарство и повртарство, Нови Сад
Viktor MANOLE, Ph.D.	Academy of Economic Studies, Bucharest Romania
др Петар МАРКОВИЋ	Редовни професор у пензији, Београд
др Небојша НОВКОВИЋ	Пољопривредни факултет, Нови Сад
др Зоран ЊЕГОВАН	Економски институт, Београд
др Христивоје ПЕЈЧИЋ	Пољопривредни факултет, К. Митровица
др Перо ПЕТРОВИЋ	Институт за међународну политику и привреду, Београд
др Горан ПОПОВИЋ	Економски факултет, Бања Лука
др Михајло РАДИЋ	Редовни професор у пензији, Београд
др Вељко РАДОЈЕВИЋ	Међународна менаџерска академија, Нови Сад
др Јеремија СИМИЋ	Редовни професор у пензији, Београд
др Јонел СУБИЋ	Институт за економику пољопривреде, Београд
мр Олга ЧУРОВИЋ	Индустријско биље, Нови Сад

Белешке / Notes

Тираж:

250 примерака

Штампарија:

DIS PUBLIC, Д.О.О., Београд, Браће Јерковић 111/25,
тел./факс: 011/39-79-789

**ЕКОНОМИКА
ПОЉОПРИВРЕДЕ**

САДРЖАЈ

Д.Ж. Марковић ЦИВИЛИЗАЦИЈСКО-ЕТИЧКИ АСПЕКТИ БИОСФЕРНОГ ГАЗДОВАЊА	1
М. Боровић, М. Милановић, С. Стевановић КОМПАРАТИВНА ТРЖИШНА АНАЛИЗА СВЕТСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ И МЕЂУНАРОДНОГ ПРОМЕТА ВОЋА	13
Р. Chmieliński SUPPORT PROGRAMMES FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL ENTREPRENEURSHIP IN POLAND	31
Ј. Babovic, S. Milic, V. Radojević ECONOMICS EFFECTS OF IRRIGATION IN PLANT PRODUCTION	41
Д. Живковић, С. Јелић ОРГАНИЗАЦИОНО-ЕКОНОМСКЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ УСЛОВА И РЕЗУЛТАТА ПОСЛОВАЊА ПРИВАТНОГ ПРЕДУЗЕЋА	55
Б. Михаиловић, Д. Цвијановић, Владана Хамовић АНАЛИЗА ИНВЕСТИЦИОНЕ И ИЗВОЗНЕ АКТИВНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ	73
Даница Бошњак, Д. Теодинов МОГУЋНОСТИ РАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ ЖЕТВЕ СОЈЕ НА ПОРОДИЧНИМ ГАЗДИНСТВИМА	87
Наташа Вукелић, Н. Новковић ЕКОНОМСКИ РЕЗУЛТАТИ ПРОИЗВОДЊЕ МЛЕКА НА КРУПНИМ СЕЉАЧКИМ ГАЗДИНСТВИМА	99
Е. Рамић, Зорица Васиљевић ФИНАНСИРАЊЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА И ЕКОНОМСКЕ ПЕРФОРМАНСЕ РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА У БИХ	111
Д. Томић, Б. Влаховић, А. Пушкарић ХАЛАЛ ТРЖИШТЕ – ПЕРСПЕКТИВА ЗА АГРОПРИВРЕДУ СРБИЈЕ	133
Б. Катић, Весна Поповић АГРАР У ЕКОНОМСКОЈ ПОЛИТИЦИ СРБИЈЕ ЗА 2009. ГОДИНУ	145
Б. Маричић ЗАДРУГАРСТВО – АЛТЕРНАТИВА ПРОПАДАЊУ СЕЉАЧКИХ ГАЗДИНСТАВА И ПУСТОШИ СЕЛА	157
Документи: Извештај са међународног научног скупа	165
Извештај са седнице Скупштине НДАЕБ	171
Прикази: „Мали еколошко-економски лексикон“	177
„Маркетинг и агромаркетинг“	179
In memoriam: др Миливоје Јашовић; др Србољуб Ивановић	181

**ECONOMICS
OF AGRICULTURE**

CONTENT

Д.Ж. Маркович ЦИВИЛИЗАЦИОННО - ЭТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ БИОСФЕРНОГО ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ	1
M. Đorović, M. Milanović, S. Stevanović COMPARATIVE MARKET ANALYSIS OF WORLD PRODUCTION AND INTERNATIONAL FRUIT TRADING	13
P. Chmieliński SUPPORT PROGRAMMES FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL ENTREPRENEURSHIP IN POLAND	31
J. Babovic, S. Milic, V. Radojević ECONOMICS EFFECTS OF IRRIGATION IN PLANT PRODUCTION	41
D. Živković, S. Jelić COMPARATIVE MARKET ANALYSIS OF WORLD PRODUCTION AND INTERNATIONAL FRUIT TRADING	55
B. Mihailović, D. Cvijanović, Vladana Hamović ANALYSIS OF INVESTMENT AND EXPORT ACTIVITIES OF SERBIA AGRICULTURE	73
Danica Bošnjak, D. Teodinov POSSIBILITIES OF SOYBEAN HARVESTING RATIONALIZATION AT FAMILY HOUSEHOLDS	87
Nataša Vukelić, N. Novković THE ECONOMIC RESULTS IN MILK PRODUCTION AND CALFS ON LARGE PRIVATE FARMS	99
E. Ramić, Zorica Vasiljević FINANCING OF RURAL DEVELOPMENT AND ECONOMIC PERFORMANCES IN RURAL AREAS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA	111
D. Tomić, B. Vlahović, A. Puškarić HALAL MARKET-PERSPECTIVE FOR AGRICULTURE OF SERBIA	133
B. Katić, Vesna Popović AGRICULTURE IN ECONOMIC POLICY OF SERBIA IN 2009	145
B. Maričić COOPERATIVES – ALTERNATIVES TO DETERIORATION OF FARMS AND VILLAGES	157
Documents: Report on the International Meeting	165
Report on the Management bodies of the NDAEB	171
Review of the books: „An abridged edition of an ecological – economic lexicon“	177
„Marketing and agrimarketing“	179
In memoriam: Milivoje Jašović, Ph.D.; Srboľjub Ivanović, Ph.D.	181

ЦИВИЛИЗАЦИЈСКО-ЕТИЧКИ АСПЕКТИ БИОСФЕРНОГ ГАЗДОВАЊА

Проф. др Данило Ж. Марковић¹

¹Српска академија образовања, Београд

Резиме: У раду се полази од указивања на друштвене узроке нарушавања еколошког баланса (равнотеже) у природи, уз осврт на биолошке претпоставке настанка људског рода и развоја људске цивилизације. У контексту таквог присуства указује се на потребу очувања еколошког оквира живота, човека и људског друштва. Са тог становишта указује се на потребу и значај уважавања цивилизацијско-етичких аспеката биосферног газдовања, тј. човековог "присвајања" природе у циљу подмирења његових потреба на начин да се не угрожавају услови живота и еколошке претпоставке развоја људске цивилизације.

Кључне речи: биосфера, цивилизација, еколошки баланс, етичка одговорност, одржив развој.

ЦИВИЛИЗАЦИОННО - ЭТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ БИОСФЕРНОГО ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ

Профессор др Данило Ж.Маркович¹

¹Сербская академия образования, Белград

Резюме. Опираясь на позицию социальной обусловленности нарушения экологического равновесия в природе и биологических предпосылок появления человека и развития цивилизованного общества, в работе указывается на необходимость сохранения экологической среды для жизни, человека и человеческого общества. В том контексте указывается на необходимость и значение соблюдения цивилизационно-этических аспектов биосферного хозяйствования, т.е. "присваивания" природы человеком с целью удовлетворения потребностей, осуществляющегося таким образом, чтобы не были поставлены под угрозу условия жизни и экологические основы развития человеческой цивилизации.

Ключевые слова: биосфера, цивилизация, экологическое равновесие, этическая ответственность, устойчивое развитие.

КОМПАРАТИВНА ТРЖИШНА АНАЛИЗА СВЕТСКЕ ПРОИЗВОДЊЕ И МЕЂУНАРОДНОГ ПРОМЕТА ВОЋА

Др Милутин Т. Ђоровић¹, ред. проф., e-mail: djormi@agrif.bg.ac.rs

Др Симо В. Стевановић¹, доцент, e-mail: stev@agrif.bg.ac.rs

Др Милан Р. Милановић², ред. проф., e-mail: milanrmilanovic@yahoo.com

¹Пољопривредни факултет, Београд

²Мегатренд универзитет, Београд

Резиме. У раду је дата регионално-компаративна анализа важнијих показатеља светске производње и међународног промета воћа, као изузетно значајне и у исхрани становништва неизоставне и незаменљиве прехранбене групе производа. Посебно су изучене тенденције, односно регионалне разлике у кретању обима, динамике и структуре производње и промета јабуке, шљиве, трешње и вишње, јагоде, малине и грожђа. Дефинисани су региони, односно земље, највећи произвођачи и највећи извозници и увозници ових производа. Сходно претходном, утврђено је да код испитиваних појава постоје врло значајне регионалне разлике и да су оне последица бројних природних, привредних и друштвених чинилаца. У сагледавању карактера односа и степена утицаја наведених чинилаца на промене и правце кретања посматраних појава, коришћене су квантитативне и квалитативне методе истраживања тржишта.

Кључне речи: воће, светска производња, регион, светско тржиште, међународни промет, извоз, увоз.

COMPARATIVE MARKET ANALYSIS OF WORLD PRODUCTION AND INTERNATIONAL FRUIT TRADING

M. Đorović¹, Ph.D.

S. Stevanović¹, Ph.D.

M. Milanović², Ph.D.

¹Faculty of Agriculture, Belgrade, Republic of Serbia

²Megatrend university, Belgrade, Republic of Serbia

Summary. This paper contains a regional-comparative analysis of some of the most important indicators of the world production and international trading in fruit, as extremely significant in the diet and indispensable food product group. It specially analyses trends, concerning regional differences in the volume, dynamics and structure of production and trade of apples, plums, cherries and sour cherries, strawberries, raspberries and grapes. Regions, i.e. countries, the largest producers and largest exporters and importers of these products have been defined. Subsequently, it was found that there are very significant regional differences which is the consequence of

numerous natural, economic and social factors. In the analysis of character of relations and the degree of influence of aforementioned factors on changes and development directions of the observed phenomenon, quantitative and qualitative market research methods were used.

Key words: Fruit, World production, Region, World market, International trade, Export, Import

SUPPORT PROGRAMMES FOR THE DEVELOPMENT OF RURAL ENTREPRENEURSHIP IN POLAND

Paweł Chmieliński¹, e-mail: chmielinski@ierigz.waw.pl

¹Institute of Agriculture and Ford Economics – National Research Institute, Department of Social and Regional Policy, 00-002 Warsaw, Poland

Abstract: The evolution of rural entrepreneurship is intrinsic to multifunctional rural development. Entrepreneurship is not just a part of economic development – it is the basis of long-term economic development. Accession to the EU brought new opportunities for rural entrepreneurship and financial sources: start-up and investment capital. The study is aimed at outlining the framework of analysis for policy aspects of entrepreneurship development in Poland after accession to the European Union. Analyse shows positive influence of EU co-financed measures on entrepreneurship development in Poland however it is still the state main role to promote development of non-agricultural activities on rural areas is not only support through EU-programmes but also by implementing favourable tax policy as well as improvement of the legislation quality.

Key words: entrepreneurship, rural development, structural funds, Poland

ECONOMICS EFFECTS OF IRRIGATION IN PLANT PRODUCTION

Jovan Babovic¹
Stanko Milic²
Vuk Radojević³

¹Active Member New York Academy of sciences, Novi Sad, Serbia

²Institute of Field and Vegetable Crops, Novi Sad, Serbia

³Faculty of Agriculture, Novi Sad, Serbia

Abstract: Irrigation contributes to increased agricultural yields and production volume and intensified agricultural production. Field crops double their yields in irrigation. Production value of irrigated field crops is increased 2.06 times compared with dry farming. Profit per hectare of irrigated field crops is increased 2.01 times. The economy of field crop production increases from 1.03 in dry farming to 1.18 in irrigation. Profitability of field crop production increases from 3% in dry farming to 18.4% in irrigation. Productivity of production of irrigated field crops increases 1.6 times for wheat, 2.4 times for corn, 1.9 times for sugar beet, 2.4 times for sunflower and 2.7 times for soybean (yield/work hour). High economy of production is achieved in vegetable production, amounting to 2. Profitability is increased by 75%. Profit per hectare of irrigated vegetable crops exceeds that of irrigated field crops. Investments in irrigation result in higher volume and quality of food production, more economic and profitable production, and higher incomes and profits. Irrigation has a decisive impact on yield performance, production and economic results and further development of market-oriented, certified organic production of high quality produce.

Key words: economy, irrigation, profitability, productivity, quality.

ЕКОНОМСКИ ЕФЕКТИ НАВОДЊАВАЊА У БИЉНОЈ ПРОИЗВОДЊИ

Јован Бабовић¹
Станко Милић²
Вук Радојевић³

¹Активни члан Њујоршке академије наука, Нови Сад, Србија

²Институт за ратарство и повртарство, Нови Сад, Србија

³Пољопривредни факултет, Нови Сад, Србија

Резиме. Наводњавање има велики утицај на повећање приноса, производње и интензивирање пољопривредне производње. Поред повећања приноса у ратарској производњи, посебно код индустријског биља, интензивира се пољопривредна производња гајењем поврћа, семена и крмног биља и повећава профитабилност у пословању. Приноси ратарских усева у систему наводњавања су два пута већи у односу на приносе у сувом ратарењу. Приход и профит у систему за наводњавање је за два пута већи у односу на суво

ратарење. Економичност производње у систему наводњавања је повећана са 1,03 на 1,18, рентабилност производње са 3 на 18,4% , а продуктивност рада у производњи ратарских усева је већа за 2,2 пута. Значи, да је инвестирање у наводњавање доприноси производњи квалитетне, економичније рентабилније и профитабилније хране.

Кључне речи: економија, наводњавање, профитабилност, продуктивност, квалитет.

ОРГАНИЗАЦИОНО-ЕКОНОМСКЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ УСЛОВА И РЕЗУЛТАТА ПОСЛОВАЊА ПРИВАТНОГ ПРЕДУЗЕЊА

Др Драгић Живковић¹, редовни професор, e-mail: dzivkovic@agrif.bg.ac.rs,
Др Сретен Јелић¹, доцент

¹Пољопривредни факултет Београд

Резиме: У раду су анализирана обележја организационо-економских услова, као и најважнијих показатеља пословања предузећа у последње две узастопне године. Анализа треба да прикаже и објасни реакције које се односе на организационо-економски и техничко-технолошки сегмент пословања предузећа. Крајњи циљ рада је сагледавање позитивних кретања у пословању ради њиховог подстицања у даљем раду.

Кључне речи: Организација производње, услови, резултати, финансијски ефекти, економски принципи

ORGANISATIONAL AND ECONOMIC FACTORS OF BUSINESS CONDITIONS AND RESULTS IN A PRIVATE ENTERPRISE

Dragić Živković¹, Prof.
Sreten Jelić¹, Assist. Prof.

¹Faculty of Agriculture, Belgrade, Serbia

Abstract. The objective was to analyse the properties of organisational and economic conditions known to be the principal business indices of an enterprise in order to show the impact on technical and technological segments of enterprise business activities. The ultimate goal was to make records on positive business trends expected to enhance future business activities.

Key words: production organisation, conditions, results, financial effects, economic principles

АНАЛИЗА ИНВЕСТИЦИОНЕ И ИЗВОЗНЕ АКТИВНОСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ

Мр Бранко Михаиловић¹, истраживач сарадник, е-mail: brankomih@neobee.net
Проф. др Драго Цвијановић¹, научни саветник, е-mail: drago_c@mail.iep.gb.ac.yu
Др Владана Хамовић¹, научни саветник, е-mail: vladana_h@mail.iep.bg.ac.yu

¹Институт за економику пољопривреде, Београд

Апстракт: Пољопривреда у Србији суочава се са многим проблемима, који су резултат ограничења насталих у условима економског окружења и аграрне политике вођене после другог светског рата до распада СФРЈ, тешкоћа насталих у протеклих петнаестак година и тешкоћа у прилагођавању тржишној економији. Пољопривреда у Србији је оптерећена последицама централно планске привреде у делу власништва и коришћења земљишта. За развој је потребна политика која може утицати на повећање продуктивности путем реструктурирања и инвестиција, што подразумева јасна власничка права и формирање ефикасног тржишта земљишта, кредита и инпута. Без обзира колико је привреда тржишна, улога државне политике је значајна. Уколико је привреда тржишнија улога државе је све већа.

Кључне речи: инвестиције, извоз, пољопривреда, транзиција.

ANALYSIS OF INVESTMENT AND EXPORT ACTIVITIES OF SERBIA AGRICULTURE

Branko Mihailović¹
Drago Cvijanović¹
Vladana Hamović¹

¹Institute of Agricultural Economics, Belgrade, Serbia

Abstract. Agriculture in Serbia is confront with many problems, which are result of limitation that was begin in conditions of economic environment and agrar politic that has been leading after World War Second until decay SFRJ, difficulties that become at last fifteen years an difficulties at adapting of market economy. Agriculture in Serbia is load consequences of central mountain economy at part of property and land using. For development is necessary the policy that can influence on increase of producing by restructuring and investments that means clear owner right and making efficient land market, credit and input. Without considering how large is market economy, role of state policy is significant. If economy is more market, than state role is bigger.

Key words: investments, export, agriculture, transition.

МОГУЋНОСТИ РАЦИОНАЛИЗАЦИЈЕ ЖЕТВЕ СОЈЕ НА ПОРОДИЧНИМ ГАЗДИНСТВИМА

Др Даница Бошњак¹, редовни професор, e-mail: danicab@polj.ns.ac.yu
Данило Теодинов¹, студент IV године

¹Департман за економику пољопривреде и социологију села, Пољопривредни факултет,
Нови Сад

Резиме: У раду је извршена анализа времена рада по радним операцијама у жетви соје на парцелама породичних газдинстава. Коришћењем комбајна новије генерације постиже се већа искоришћеност радног ($K_{rv} = 0.55$) и производног времена ($K_{pv} = 0.70$) и остварује 3,7 пута већи површински учинак. Удео ефективног времена у укупном трајању радног дана при жетви соје (55,11% - JD 1450 CWS и 48,52% - Змај 141) није задовољавајући. Анализа времена је показала да постоје могућности за рационализацију радног процеса жетве соје. Могућности за рационализацију треба тражити у: отклањању организационих грешака, састављању таквог плана комбајнирања појединих парцела који ће водити рачуна о најмањој дужини пута и коришћењу комбајна новије генерације.

Кључне речи: жетва соје, комбајни, породична газдинства, радно време, рационализација

POSSIBILITIES OF SOYBEAN HARVESTING RATIONALIZATION AT FAMILY HOUSEHOLDS

Danica Bošnjak¹, Ph.D.
Danilo Teodinov¹, student

¹Faculty of Agriculture, Novi Sad, Serbia

Abstract. Operation time during the harvest of soybean at farmer's holdings has been analyzed by working operations and presented in this paper. Modern combines gain more utilization through working ($K_{rv} = 0,55$) and production time ($K_{pv} = 0.70$) and achieve 3.7 times more efficiency. Proportion of effective time during the harvest of soybean (55,11% - JD 1450 CWS and 48,52% - Zmaj 141) within working day is small and not enough. Analyses of time have shown that there are possibilities for rationalization the process of harvesting soybean. Possibilities for rationalization lay down in resolving of organizational failures, making an optimal combining plan (schedule), and contemporary combine's usage.

Key words: harvest of soybean, combines, family farms, working time, rationalization

ЕКОНОМСКИ РЕЗУЛТАТИ ПРОИЗВОДЊЕ МЛЕКА НА КРУПНИМ СЕЉАЧКИМ ГАЗДИНСТВИМА

Мр Наташа Вукелић¹, сарадник у настави, e-mail: vukelicn@polj.ns.ac.rs
Др Небојша Новковић¹, редовни професор

¹Пољопривредни факултет, Нови Сад

Резиме: Производња млека у развијеним земљама заснована је на крупним породичним газдинствима, што је последица чињенице да је у развоју говедарске производње на породичним газдинствима, током последњих деценија дошло до смањивања броја произвођача, а повећања броја грла на фарми. С обзиром да се може очекивати да ће производња млека у Војводини и у будуће бити заснована на сељачким газдинствима, један од начина да се постигне ниво конкурентности у овој производњи на нивоу развијених земаља Европе, јесте да се повећа концентрација музних крава. У раду су анализирани организационо-економски аспекти производње млека на сељачким газдинствима у Војводини. Анализом је обухваћено 3 фарме које се баве производњом крављег млека величине преко 50 крава.

Кључне речи: говедарство, производња млека, економски резултати.

THE ECONOMIC RESULTS IN MILK PRODUCTION AND CALFS ON LARGE PRIVATE FARMS

Natasa Vukelic¹, M.Sci.
Nebojsa Novkovic¹, Ph.D.

¹Faculty of Agriculture, Novi Sad

Abstract. Milk production in developed countries is based mostly on large farms due to the fact that during the development of cattle husbandry on the private farms in the last decades number of producers declined while the number of cows increased. Since the milk production in Vojvodina Province is likely to be based mostly on private farms in the future as well, one of the possible ways to reach the similar level of competitiveness as developed European countries is to gain and increase the concentration of cows on the farms. In the paper organizational and economic aspects of milk production have been analyzed on three private farms with more than 50 cows in Vojvodina Province.

Key words: cattle husbandry, milk production, economic results.

ФИНАНСИРАЊЕ РУРАЛНОГ РАЗВОЈА И ЕКОНОМСКЕ ПЕРФОРМАНСЕ РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА У БИХ

Mr.sc. Един Рамић¹, e-mail: meister@bih.net.ba, edo.ramic@gmail.com
Проф. др Зорица Васиљевић², e-mail: vazor@agrifaculty.bg.ac.yu

¹„Meister doo“ Тузла,

²Пољопривредни факултет Универзитета у Београду, Немањина 6

Резиме: Босанско-херцеговачка рурална економија, коју обликује и подржава развој агробизниса, пред собом има неколико задатака од великог значаја за развој земље, а то је прије свега да:

- отвори могућност за стварање дохотка у сектору пољопривреде,
- подржи процес повратка избјеглица и „растерети“ градове,
- омогући одговарајуће количине здраве хране по конкурентним цијенама,
- оснажи домаће тржиште смањењем дебаланса који постоји у трговини храном,
- омогући развој туризма и других пратећих грана.

Споразум о стабилизацији и придруживању, пред руралну заједницу и сектор агробизниса поставља додатне изазове. Сектор агробизниса и рурална економија морају бити спремни на прилагођавање новој законској регулативи и стандардима ЕУ, што захтијева обиман трансфер технологије и јачање кадровских потенцијала. Политике БиХ развоја пољопривреде и руралног сектора, најбоље је пратити кроз анализу буџета доносиоца појединих стратегија, чиме се између осталог бавимо у овом раду. Поред анализе средстава додијелиених руралном сектору и развоју пољопривреде, важно је анализирати и утрошак тих средстава, јер основни проблем БиХ пољопривредне политике и није толико недостатак новца, као што је примјена модерних инструмената те политике који су орјентисани ка унапређењу капацитета и стварању пословног амбијента.

Кључне ријечи: рурални развој, финансирање, пољопривреда, Босна и Херцеговина

FINANCING OF RURAL DEVELOPMENT AND ECONOMIC PERFORMANCES IN RURAL AREAS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Edin Ramić¹,
Zorica Vasiljević²

¹„Meister doo“ Tuzla,

²Faculty of Agriculture, Belgrade, Serbia

Abstract. Rural economy of Bosnia and Herzegovina (B&H), which is shaped and supported by agribusiness development, has been faced with several goals, that are very important for development of the country, and those are the following: to create possibilities for income creation in agricultural sector, to support process of the refugees' return as well as to „unload“

urban settlements, to enable appropriate quantities of healthy food under competitive prices, to strengthen domestic market by decrease of food trade debalance, to enable development of tourism as well as other corresponding economic branches. Stabilization and Association Agreement sets additional challenges in front of rural community and agribusiness sector. The agribusiness sector and rural economy have to be ready for adaptation according to new legislative as well as EU standards, which requires a huge transfer of technology as well as strengthening of human resource potentials. Policy of agricultural and rural development in Bosnia and Herzegovina could be well followed by analysis of the budgets made by particular strategies' decision makers and this analysis is one of the main topics this paper is dealing with. Beside analysis of funds assigned to rural sector and agricultural development, it is also important to analyze utilization of those resources, because the basic problem of B&H agrarian policy is not only in lack of resources, but in utilization of modern policy instruments oriented toward capacity improvement as well as establishment of the business operation environment.

Key words: rural development, financing, agriculture, Bosnia and Herzegovina

ХАЛАЛ ТРЖИШТЕ – ПЕРСПЕКТИВА ЗА АГРОПРИВРЕДУ СРБИЈЕ

Др Данило Томић¹, потпреседник, e-mail: dtomic@rpknscg.ac.rs
Проф. др Бранислав Влаховић², e-mail: vlahovic@polj.ns.ac.rs
Мр Антон Пушкарић³, e-mail: anton1@eunet.rs

¹Регионална привредна комора Нови Сад,

²Пољопривредни факултет, Нови Сад

³Институт за економику пољопривреде, Београд

Апстракт: Халал храна подразумева начин производње исте према важећим исламским законима. Они стриктно бране конзумацију хране свињског порекла, алкохола, крви и одређених адитива. Халал сертификат гарантује стандард узгоја животиња, начин клања, технолошку обраду меса и месних прерађевина у складу са захтевима халал квалитета, уважавајући културне и религијозне вредности исламске заједнице. Халал сертификат значи производњу према највишим хигијенским, ветеринарским и санитарним стандардима, производњу без икаквих компонената или састојака у храни забрањених потрошачима муслиманске вероисповести. Халал стандард компатибилан је са свим другим важећим стандардима (НАССР итд.) повезаним с хигијеном и сигурношћу хране. У раду аутори истражују значај хране произведене по халал стандарду, намењене потрошачима муслиманске вероисповести, чији број у свету износи око 1,8 милијарди (2007). Они су потрошили хране у вредности од око 280 милијарди долара (2007). Посебно је истраживана апсорпциона моћ ових земаља за говеђим, овчијим и пилећим месом. На крају је указано на перспективу производње и извоза меса из Републике Србије на халал тржиште.

Кључне речи: месо, халал тржиште, перспектива извоза

HALAL MARKET - PERSPECTIVE FOR AGRICULTURE OF SERBIA

Danilo Tomić¹
Branislav Vlahović²
Anton Puškarić³

¹Regional Chamber of Commerce, Novi Sad

²Faculty of Agriculture, Novi Sad

³Institute of Agricultural Economics, Belgrade

Summary. Halal food represents the type of food produced according to Islamic laws. These laws forbid consummation of following food: pig meat and pig products, alcohol, blood and specific additives. Halal certificate guarantees the standard of animal breeding, way of slaughtering, technological processing of meat and meat products according to demands of halal

quality, respecting cultural and religious values of Islamic community. Halal certificate means production according to highest hygienic, veterinarian and sanitary standards, production without any components or ingredients forbidden to consumers of Islamic religion. Halal standard is compatible with other valid standards (HACCP etc.) related to food hygiene and safety. In this paper, authors are researching the significance of food produced by halal standard, meant for consumers of Islamic religion, whose number in the world is approximately 1,8 billions (2007). They have spent the total value of 280 billions of dollars on food (2007). Special attention has been given to research of absorb power of these countries for beef, sheep and chicken meat. At the end, the perspective of meat production and export from the Republic of Serbia to Halal market has been shown.

Key words: meat, halal market, export perspectives

АГРАР У ЕКОНОМСКОЈ ПОЛИТИЦИ СРБИЈЕ ЗА 2009. ГОДИНУ

Мр Бранко Катић¹, истраживач сарадник, е-mail: branko_k@mail.iep.bg.ac.yu
Др Весна Поповић², научни сарадник, е-mail: vesna_p@mail.iep.bg.ac.yu

¹Институт за економику пољопривреде, Београд

Сажетак: Неопходност да држава води бригу о пољопривреди није потребно посебно образлагати. Примарна пољопривредна производња обезбеђује прехранбenu сигурност становништва и основни је извор сировина за бројне прерадне капацитете. Стога њено место у развојним документима и економској политици мора бити обезбеђено. Ови документи представљају основу за предузимање активности којима ће се остварити постављени циљеви и задаци. Пољопривреда у српској економији има значајну улогу. Она знатно учествује у бруто домаћем производу. За њен развој, обезбеђују се и подстицајна средства из републичког буџета, која се, под прописаним условима, усмеравају посебним актима Владе. Ова средства у протеклих неколико година су се разликовала по висини, структури извора и намени. У 2009. години, знатно су нижа него ранијих година, што ће се неповољно одразити на пољопривредну производњу. Рад је посвећен краћем сагледавању аграрне политике у овој години, као и обиму и структури подстицајних средстава, са тежиштем на 2009. годину.

Кључне речи: економска политика, буџет, подстицајна средства, пољопривредна производња.

AGRICULTURE IN ECONOMIC POLICY OF SERBIA IN 2009

Branko Katić¹, M.A.
Vesna Popović¹, Ph.D.

¹Institute of Agricultural Economics, Belgrade

Summary. The necessity of state taking care of its own agriculture is needless to explain particularly. The agriculture ensures food security. Agricultural production is the main source of raw material for food industry. Therefore, its position in economic policy documents must be secured. This documents are legal framework for operationalization activities which comprise set of development priorities and tasks. Agricultural sector has a significant role in serbian economy. It takes a considerable part in GDP. Substantial financial support for agriculture is provided from the national budget. In past few years, budgetary support to agriculture and rural development differ according to its volume and structure. In 2009, these transfers are substantially lower than in last few years, which will have negative influence on agricultural production. This paper comprises a brief review of the role of agriculture in economic policy in 2009.

Keywords: economic policy, agriculture, budgetary support.